

„Chcemy prawdy Mickiewicza”, „Żądamy dalszych przedstawień” – pod takimi transparentami kilkusetosobowa grupa warszawskich studentów przemaszerowała wieczorem 30 stycznia 1968 roku spod Teatru Narodowego pod pomnik Adama Mickiewicza w Warszawie protestując przeciwko zdjęciu przez reżim Gomułki z afisza dramatu „Dziady”, po dwóch miesiącach przedstawień. Powodem była żywiołowa reakcja widowni na interpretowane jako antysowieckie fragmenty tego XIX-wiecznego narodowego dramatu.

Po ostatnim przedstawieniu – 30 stycznia – na młodzież składającą pod pomnikiem wieczenia biało-czerwone kwiaty rzuciła się milicja zatrzymując 35 osób. Jednocześnie w odpowiedzi na decyzję władz na Uniwersytecie Warszawskim zaczęto zbierać podpisy przeciwko zakazowi wystawiania „Dziadów”. W Warszawie podpisało się pod protestem 3145 osób, a we Wrocławiu 1098. W następnych tygodniach – dojrzewający już od dawna – konflikt pomiędzy opozycyjnie nastawionymi środowiskami inteligencji a reżimem narastał. Wyrazem tego było m.in. skazanie na początek lutego na 3 lata więzienia Janusza Szpotajskiego, pisarza, autora m.in. satyrycznej opery „Cisi i głęgacze, czyli bal u prezydenta”. 29 lutego 1968 roku odbyło się burzliwe Nadzwyczajne Zebranie Oddziału Warszawskiego Związku Literatów Polskich, na którym przyjęto rezolucję domagającą się m.in. przywrócenia przedstawień „Dziadów”, a także potępiającą działania cenzury. Pisarze w ostry sposób krytykowali politykę Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, wśród nich byli m.in. Antoni Słoniński, Paweł Jasienica, Jerzy Andrzejewski oraz Stefan Kisielewski, który upomniał się o nieobecnych w PRL pisarzy emigracyjnych i powiedział: „Zarządzanie cenzurą zależy od jakiegoś ciemniaka, który np. zabrania pisać o stuleciu urodzin Józefa Piłsudskiego. Ciemniacy w Polsce uzbrojeni są w monopol władzy”. Kilkanaście dni później Kisielewski został pobity przez „nieznanych sprawców”, a pozostali krytycy władzy stali się obiektem niewybrednych ataków w prasie. O ich stylu świadczy choćby wypowiedź Gomułki na temat więzionego Szpotajskiego: „Skazany na 3 lata więzienia za reakcyjny paszkwil, ziejący sadystycznym jadem nienawiści do naszej partii i do organów władzy państowej. Utwór ten zawiera jednocześnie pornograficzne obrzydliwości, na jakie może się zdobyć tylko człowiek tkwiący w zgniliznie rynsztoku, człowiek o moralności alfonса”. W niezwykle nikczemny sposób propaganda zaszczęła Pawła Jasienicę, żołnierza niepodległościowego antykomunistycznego podziemia, walczącego w Wilenskiej Brygadzie mjr. Zygmunta Szendzielarza „Łupaszki”, co autor popularnych książek historycznych przypiął przedwczesną śmiercią.

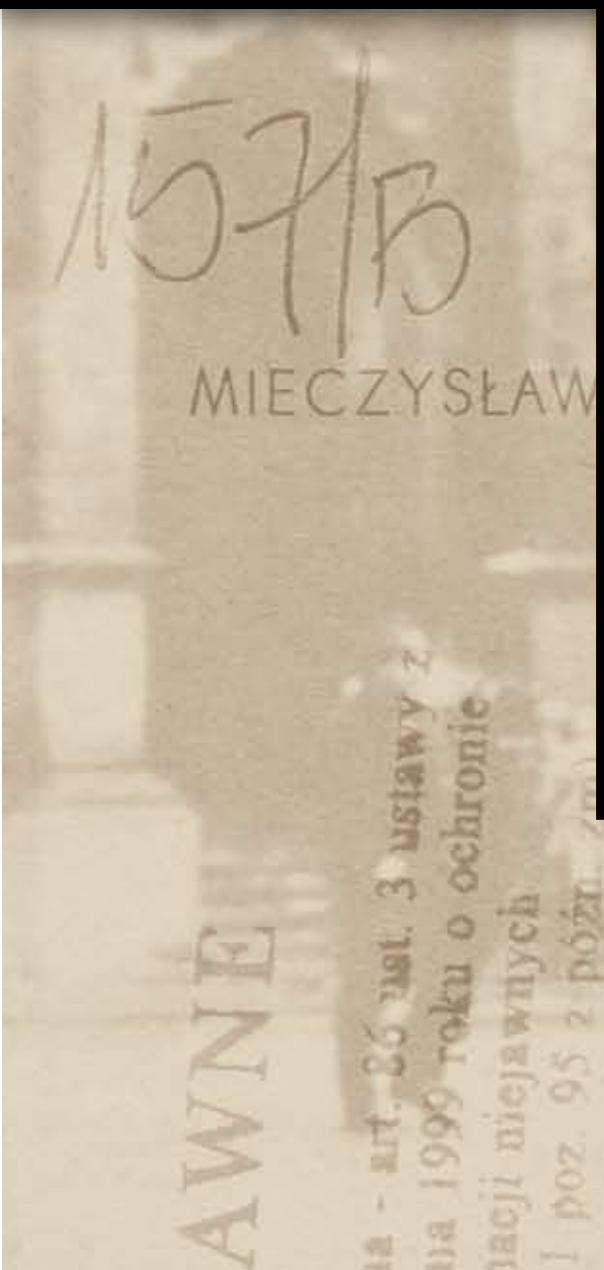
Tymczasem 4 marca minister oświaty i szkolnictwa wyższego Henryk Jabłoński podjął decyzję o relegowaniu z UW dwóch studentów: Henryka Szlajfera i Adama Michnika, zaangażowanych w protesty przeciwko zaprzestaniu wystawiania „Dziadów” i związanych z tzw. „komandosami” – środowiskiem lewicowej młodzieży kontestującej reżim Gomułki. W protestie, 8 marca 1968 roku na dziedzińcu Uniwersytetu Warszawskiego studenci zorganizowali wiec rozbity przez oddziały „aktywu robotniczego” (uzbrojonego w kable, pałki), Ochotniczej Rezerwy Milicji Obywatelskiej i Milicji Obywatelskiej. Starcia z milicją przeniosły się na pobliskie ulice i w okolice Politechniki Warszawskiej. Wiadomości o brutalności z jaką bito studentów, dotarły do innych ośrodków akademickich.

“We want Mickiewicz’s truth”, “We demand the play remain on stage” – such were the signs carried by the group of a few hundred Warsaw students, as they marched on the evening of January 30th 1968 from the National Theater to the monument of Adam Mickiewicz in Warsaw, protesting against the Gomułka regime’s decision to take the play *Dziady* [Forefathers’ Eve] off the stage after two months of running. The reason for this was the animated reaction of the public to those lines of the classic 19th-century national drama which were interpreted as anti-Soviet.

After the last performance, on January 30th, the young people who had come to put flowers under the monument of the nation’s bard were attacked by the militia (communist police), who arrested 35 of them. At the same time, as a reaction to the decision of the authorities, collecting of signatures began at the Warsaw University under a protest against the banning of *Dziady*. In Warsaw, 3145 people signed this protest, and in Wrocław 1098. In the following weeks the conflict, which had been growing for a long time, between the regime and the intelligentsia circles which opposed it, escalated. It manifested itself, among other things, in the sentencing to 3 years in prison of the writer Janusz Szpotajski, author of the satirical opera *Cisi i głęgacze, czyli bal u prezydenta* [The Quiet Ones and Gagglers, or the President’s Bal], which took place at the beginning of February. On February 29th 1968, a turbulent Special Meeting of the Warsaw Branch of the Polish Writers’ Union took place, where a resolution was passed, demanding, among other things, the returning of *Dziady* onto the stage, and condemning censorship. Among the writers who blatantly criticized the politics of the communist Polish Unified Workers’ Party were Antoni Słoniński, Paweł Jasienica, Jerzy Andrzejewski and Stefan Kisielewski, who addressed the issue of the émigré writers whose works were banned in the People’s Republic of Poland. These intellectuals said that “the censorship is in the hands of some dimwit, who prohibits the writing about, for instance, the 100th anniversary of Marshal Józef Piłsudski’s birthday. In Poland, dimwits have the monopoly of power behind them”. A dozen or so days later, Kisielewski was beaten up by “persons unknown” and the other critics of the leadership became the targets of crude attacks in the papers. The style of these attacks can be illustrated, for instance, by Gomułka’s comment about the imprisoned Szpotajski: “Sentenced to 3 years of prison for a reactionary travesty oozing with the poison of sadistic hatred for our party and the organs of state administration. At the same time the work contains pornographic filth, which could be conceived only by a man rotting in the gutter, a man with the morale of a pimp”. The propaganda machinery lashed out in an exceptionally vile way against Paweł Jasienica, a soldier of the anticommunist underground, who had fought in the Vilnius Brigade of major Zygmunt Szendzielarz “Łupaszka”. The attacks led to the untimely death of the author of popular history books.

Meanwhile, on March 4th, the minister of education and higher learning, Henryk Jabłoński decided to expel from the Warsaw University two students - Henryk Szlajfer and Adam Michnik – who had been involved in the protests against the banning of *Dziady* and who were connected with the so-called commandos – a left-wing group of young people who contested the Gomułka regime. In protest against this decision, on March 8th 1968 in the courtyard of the Warsaw University, students organized a demonstration, which was broken up by “working-class volunteer” units (armed with cable and truncheons) of the Voluntary Reserves of the Citizens’ Militia and the Citizens’ Militia itself. The clashes between the protesters and the militia spread to the neighboring streets and the vicinity of the Warsaw Polytechnic. News about the brutality with which the students were beaten reached other academic centers.

WYSTĄPIENIA STUDENCKIE W ROKU 1968

Manifestacja na Rynku Głównym, 11 III 1968 r.

Demonstration on the Main Square, March 11th 1968.

Studenci w auli Uniwersytetu Jagiellońskiego podczas spotkania z Rektorem UJ Mieczysławem Klimaszewskim i przewodniczącym Rady Okręgowej ZSP Zbigniewem Reguckim, 11 III 1968 r.

Students in the assembly hall of the Jagiellonian University during a meeting with the Rector, Mieczysław Klimaszewski and the chairman of the Regional Council of the Polish Students' Union Zbigniew Regucki, March 11th 1968.

UCHWAŁA KOMITETU WIELONIĘZECGO NA WISCU STUDENTÓW WSZYSTKICH UCZELNI
KRAKOWSKICH W DNIU 13.III.1968r. W OBECNOŚCI REKTORA UJ I INNYCH PRZED-
STAWICIELI WŁADZY
Nasze stanowisko w sprawie wydarzeń ostatnich dniach sprowadza się do
następującej oceny.
Uważamy, że wchodzą tutaj w grę:
I/Ogólny kryzys szkolnictwa wyższego na całym świecie, nie dość wcześniej
rozumiane przez nasze władze.
2/Więczenie wzrostające od lat w ramach poszczególnych uczelni między pionem administracji, a właściwą polityką stypendialną i nasiąkową brak opieki
ze strony władz, które powinny być wcześniej informowane o wszelkich wydarzeniach
3/Bezwzględne rozgrywanie na szczeblu centralnym, w efekcie których wykorzystano niezdolność młodzieży studenckiej do szerszego wystąpienia o charakterze politycznym, od których to rozgrywek odstępujemy się, solidaryzuje się jednoceśnie ze słusznymi postulatami środowisk studenckich.

I.W pełni popieramy społeczne i ustrojowe przemiany, które zaszły w XX-leciu powojennym, popieramy i uznamy politykę zagraniczną PRL.
II.Działamy swobodnej woli w trosce o rozwój swobody, demokracji w naszym socjalistycznym kraju.
III.Wszelkie sugestie, jakobyśmy działały w inspiracji wrogich środowisk PRL nie są prawdą.
IV.Protestujemy przeciwko niewłaściwym informacjom, jakie ukazały się na temat naszych wystąpień. Informacje niewłaściwie określają przyczyny, przebieg i cele naszej akcji.
V.Stwierdzamy, że nie istnieją z naszej strony żadne rozbicie między dążeniami klasy Robotniczej i dążeniami studentów, równocześnie protestujemy przeciwko wytwarzaniu sztucznych sprzeciwów między tymi dwoma środowiskami.
VI.Zadamy przestrzegania i poszanowania swobód zagwarantowanych przez Konstytucję PRL.
VII.Potępiamy i domagamy się ukarania funkcjonariuszy MO i ORMO odpowiedzialnych za brutalne i nieuzasadnione akcje wobec studentów środowisk Warszawy i Krakowa.
VIII.Solidaryzujemy się z wystąpieniami studentów w innych ośrodkach akademickich, odcinając się od niedojrzalności chuligańskich wybryków.
IX.Zadamy zwolnienia wszystkich studentów zatrzymanych przez organa MO w trakcie trwania naszych wystąpień.
X.Zadamy zaleganie do władz o zaprzestanie działań chuligańskich wybranych.
XI.Zadamy powołania w trybie nadzwyczajnym Komisji, w skład której wejdą wszyscy członkowie wyżej wymienionego Komitetu oraz odpowiedni przedstawiciel władz uczelnianych, środowiska Pracowników nauki, władz partyjnych i państwowych.
XII.Zadamy OPUBLIKOWANIA NASZEJ OCHNAŁY W RADIOSZCZERACH, PRASIE, RADIOS I TELEWIZJI.
XIII.Wzywamy wszystkich studentów do przestrzegania wyżej wymienionych punktów rezolucji.

Komitet Wiecowy.

Uchwała Komitetu Wiecowego, 13 III 1968 r.

**Resolution of the Rally Committee,
March 13th 1968.**

Studenci zebrani pod DS „Żaczek”.

Students gathered in front of the "Żaczek" dormitory.

Delegacja studentów z kwiatami w drodze pod pomnik Adama Mickiewicza, 13 III 1968 r.

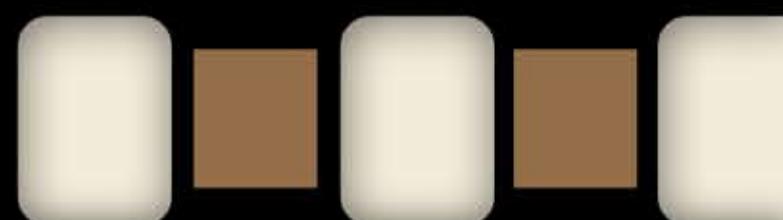
Students' delegation with flowers on the way to Adam Mickiewicz's monument, March 13th 1968.

Studenci zebrani przed Collegium Novum, 13 III 1968 r.

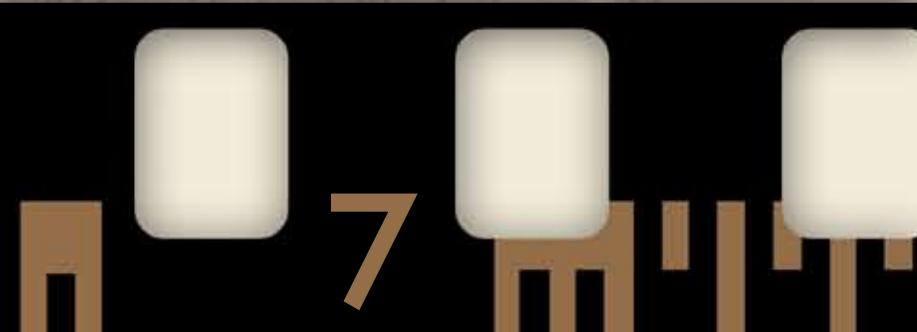
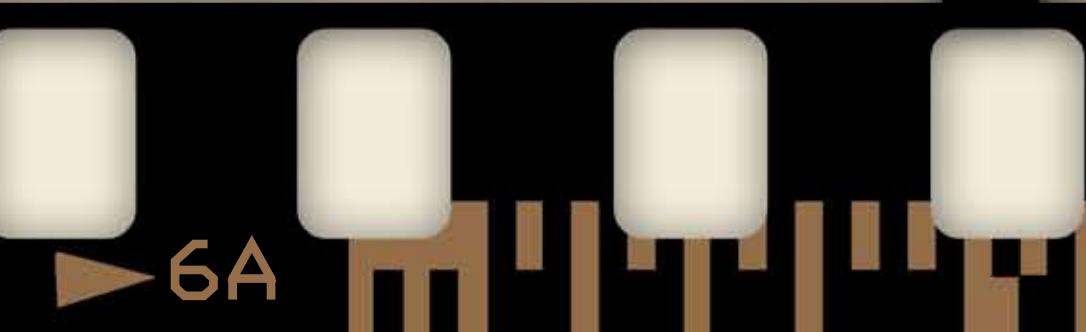
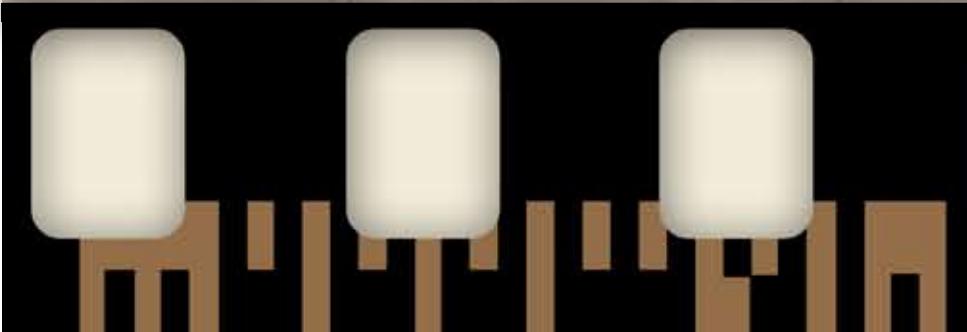
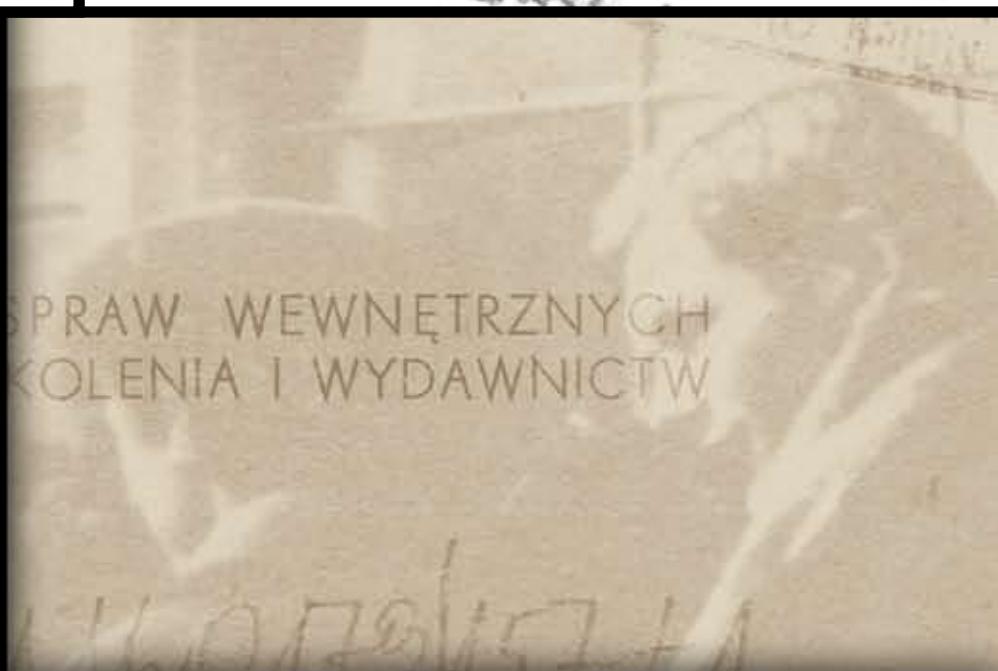
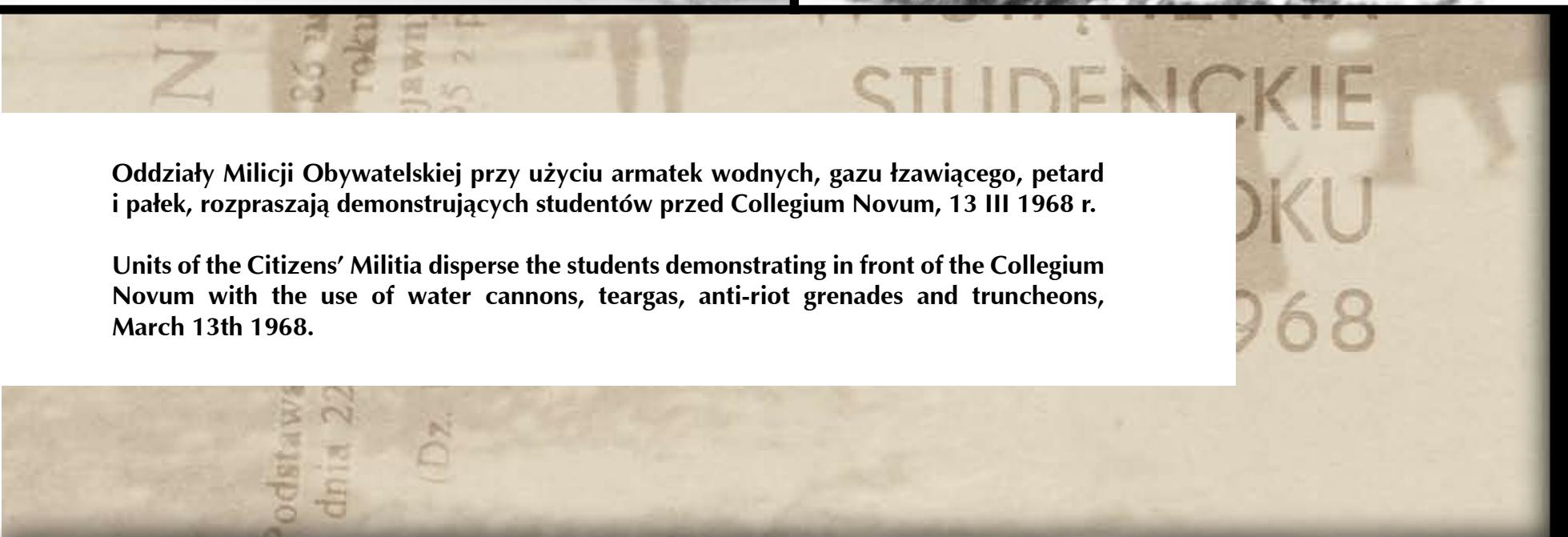
Students gathered in front of the Collegium Novum, March 13th 1968.

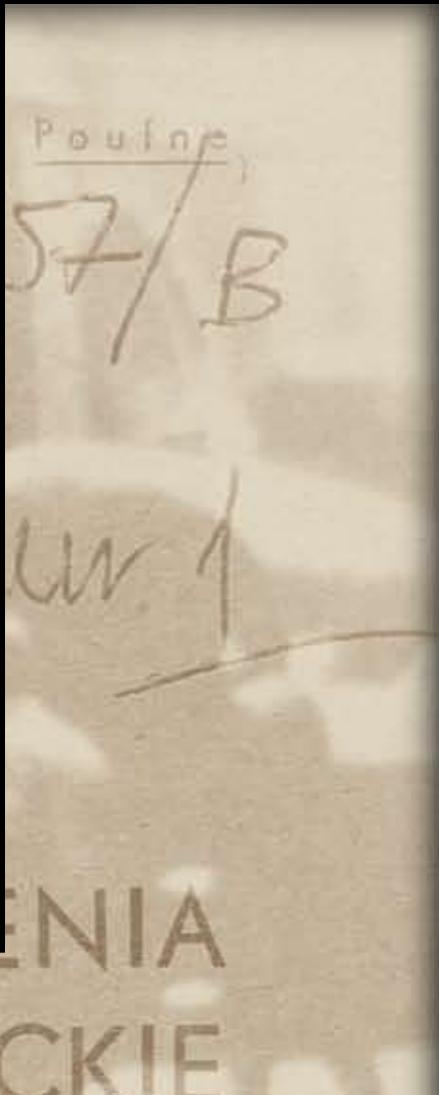

Oddziały Milicji Obywatelskiej przy użyciu armatek wodnych, gazu łzawiącego, petard i pałek, rozpraszają demonstrujących studentów przed Collegium Novum, 13 III 1968 r.

Units of the Citizens' Militia disperse the students demonstrating in front of the Collegium Novum with the use of water cannons, teargas, anti-riot grenades and truncheons, March 13th 1968.

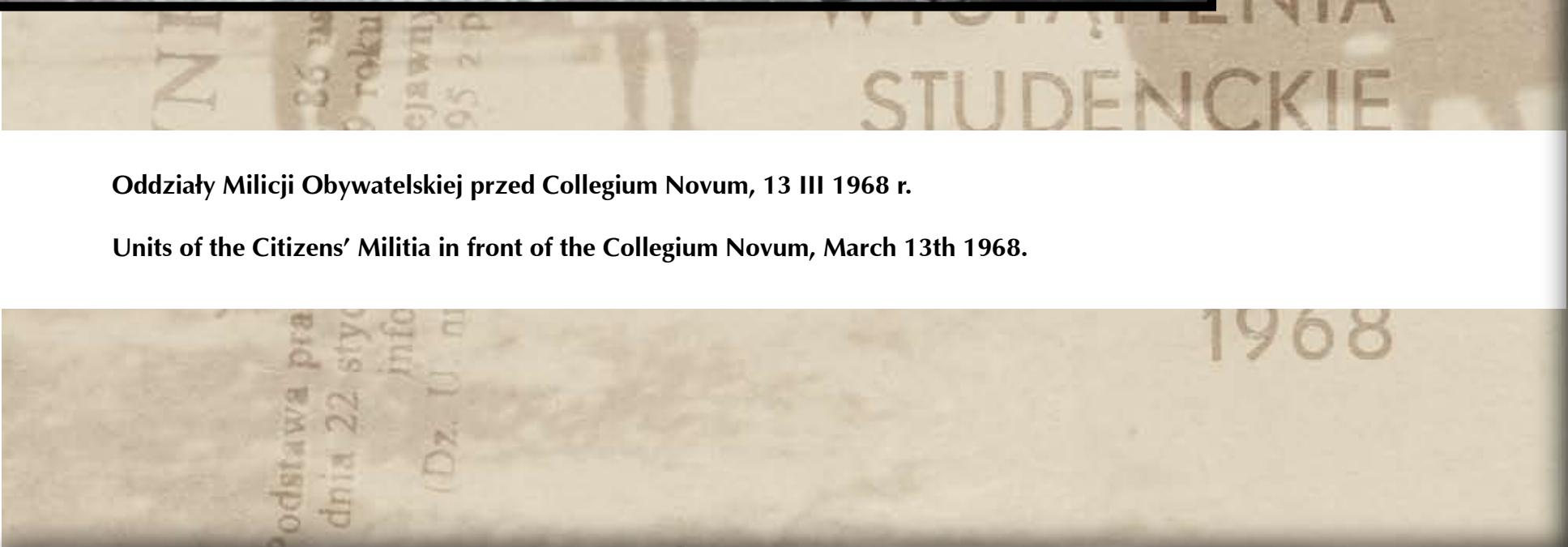
100

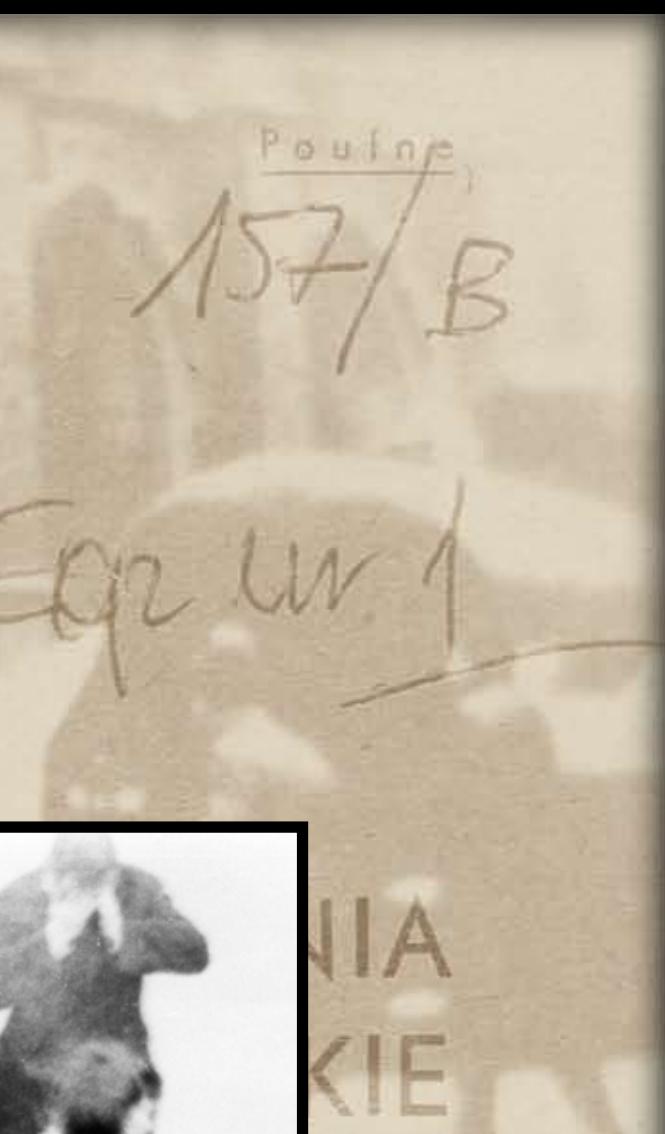

Oddziały Milicji Obywatelskiej przed Collegium Novum, 13 III 1968 r.

Units of the Citizens' Militia in front of the Collegium Novum, March 13th 1968.

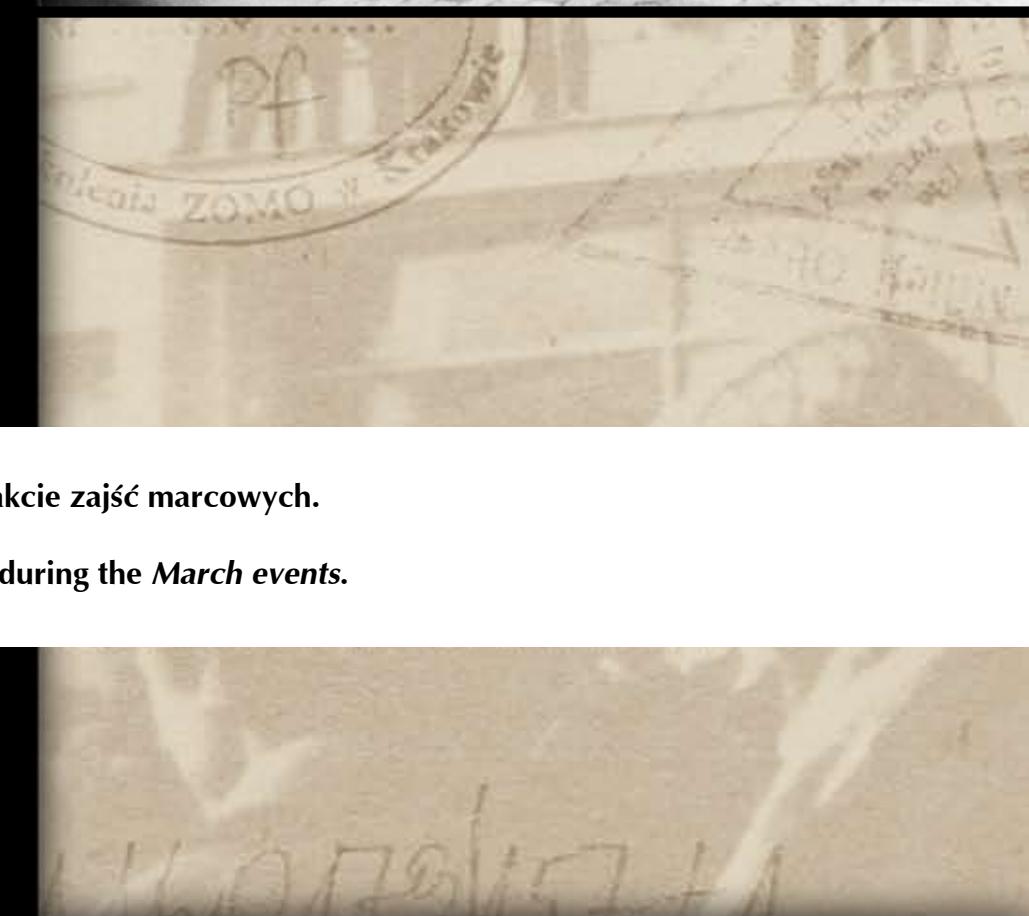
1968

Krakowskie ulice w trakcie zajścia marcowych.

The streets of Kraków during the March events.

Wszyscy jesteśmy
spętani. zaszczuci.
oklęceni. nie pewni
jutra w zakresie
bytowym.

Polityka PZPR to
knebel w ustach
narodu. Precz z
czewoną burżuazją.
/ Rota /

Dziad / na scenie:
Wolności bji w
sumieniu narodowych
dzworow. prawa

Aktywną działalnością
masowej demokratycznej
opozycji zagroźmy
drogę dogmatycznej
polityce P. Z. P. R.

JESZCZE POLSKA NIE ZGINELA KIEDY MY ŻYJEMY
15 kwietnia mija 171 rocznica powstania
Hymnu Narodowego
Wesołych Świąt!
Przeżyliśmy potop szwedzki przeżyjemy
i sowiecki!

- NAWET 1.IX. PAMIĘTAJ:**
1. PAKT STALIN - HITLER, KATYNIE, WĘGRY, CZECHOSŁOWACJA
2. że =
3. ŻE REŻYM GOMUŁKI HANBI IMię POLSKI NA ŚWIĘCIE
4. ŻE WSZYSTKO ZALEŻY OD WAS!
5. REAKCJA PRZEGRYWA ZAWSZE W DZIEJACH LUDZKOŚCI
MĘ - A ALE REAKCJA TO WY!!!

Ulotki masowo produkowane i rozprowadzane w środowisku studenckim.

Flyers, mass-produced and distributed among students.

MIESZKANCY KRAKOWA J

POPIERAMY!
WYSTĄPIENIA MŁODZIEŻY
WARSZAWY, KRAKOWA,
UBLINA, GDANSKA
POZNANIA.

JESZCZE POLSKA NIE ZGINĘŁA KIEDY MAMY ŻYJĘMY
dnia 15 kwietnia mija 171 rocznicę powstania naszego Hymnu Narodowego.
Wesołych Świąt. Przeżyliśmy potop szedzki przeżyjemy i sowieszki.

G O M O E K O
N I G D Y C I T E G O N I E P R Z E B A G U N Y

ROBOTNIKU !!!

WALCZYMY O BARDZIEJ LUDZKI SOCJALIZM

PRAGNIEMY J

■ Wolnej prasy

Szerokiej liberalizacji życia społecznego

■ Sojuszu z ZSRR

który nie krępowałby swoód obywatelskich

GOMUŁKA jest zdaniem demokracji

■ Tłumi ruch posłopowej młodzieży

■ Oklanyje klasę robotniczą

■ Łamie artykuły Konstytucji PRL

ROBOTNIKU JESTEŚ POLAKIEM ?

Jeżeli tak to stan po naszej stronie

Studenckie apele skierowane do środowiska robotniczego.

Students' appeals to the workers.

Poufne

157/B

Polacy!!! dn. 16.

Polacy czy jesteśmy za tymi ludźmi, którzy wydają drastyczne zarządzenia:
1) By było profesorów wykładowców uniwersytetów.

2) By torturowano i było studentki i studentów, którzy domagają się powznowania praw obywatelskich zagwarantowanych konstytucją PRL.

Robotnicy!!!

Nie ulegajcie wrogiej propagandzie rządowej, która szkodzi w Polsce tych ludzi, którzy walczą o pełną demokrację.

XWM.

TOWARZYSZE ROBOTNICY

MY STUDENCI KRAKOWA OSWIADCZAMY:

NIEPRAWDA JEST, ŻE DZIAŁALNOŚĆ NASZA MA CHARAKTER ANTYPANSTWOWY. NIE KIERUJA NAMI ŻADNE WROGIE POLSCHE CZYNNIKI. DZIAŁAMY Z WŁASNEJ WOLI I INICJATYWY.

DOMAGAMY SIĘ JEDYNIE PRZESTRZEGANIA SWOBODY PRASY

OGRANICZENIA CENZURY I OGŁOSZENIA W PRASIE REZOLUCJI STUDENCKICH UCHWAŁONYCH NA NASZYCH WIECACH I ZEBRANIACH

TOWARZYSZE!

LICZYMY NA POTEPIENIE PRZEZ CALE SPOŁECZENSTWO BRUTALNEJ AKCJI MILICJI I ORMI PRZECIW STUDENTOM I PRACOWNIKOM NAUKI NA UCZELNIACH CAŁEJ POLSKI TRWAJA STRAJKI PROTESTACYJNE

ROBOTNICY !

DO WAS PRZED WSZYSTKIM ZWRACAMY SIE Z NASZYM APELEM DAŻYMY DO POŁĄCZENIA SIE Z WAMI

WALCZYMY O NASZE I NASZE SWOBODY!!

zachęcając robotników do uczestnictwa w strajku studenci Krakowa

SPRAW WEWNĘTRZNYCH
KOLENIA I WYDAWNICTW

10A

11

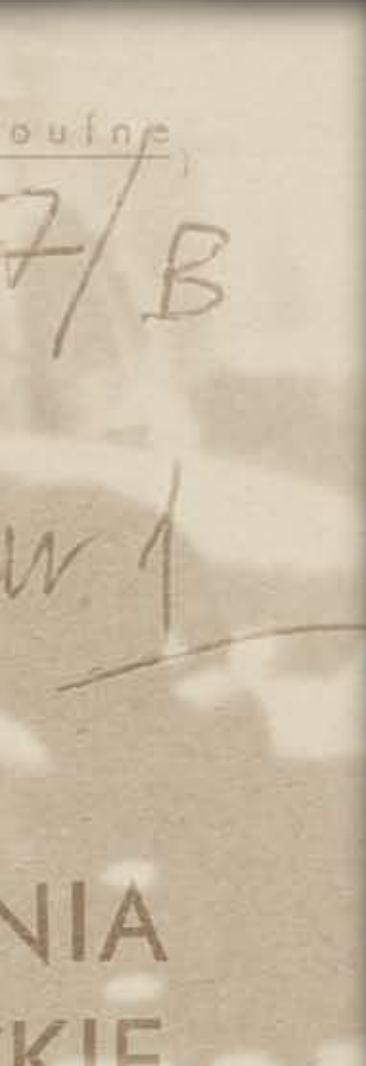
DO STUDENTÓW UNIWERSYTETU JAGIELŁOŃSKIEGO

Doszło do mojej wiadomości, że nieobliczalne i nieodpowiedzialne grupy młodzieży studenckiej namawiają do dalszych wystąpień wiecowych w miejscowościach publicznych. Jednocześnie czynione są przez nie przygotowania do wszczęcia awantur ulicznych; specjalne grupy studentów w niektórych domach akademickich przygotowują różne środki chemiczne, butelki z benzyną, kable, sól itp. do walki z Milicją Obywatelską i Milicją Robotniczą.

Ostrzegam z całą stanowczością studentów naszej Uczelni przed braniem udziału w tego rodzaju awanturach, wymierzonych przeciwko porządkowi publicznemu, godzących w dobre imię Uczelni, jej wychowanków i profesorów. Tego rodzaju czyny mogą spowodować nieobliczalne w skutkach szkody społeczne. Jednocześnie wzywam Was do pełnego przestrzegania zarządzeń państwowych i administracyjnych m. Krakowa oraz moich własnych.

Kraków, 15 III 1968 r.

REKTOR UJ
— Prof. Dr M. Klimaszewski

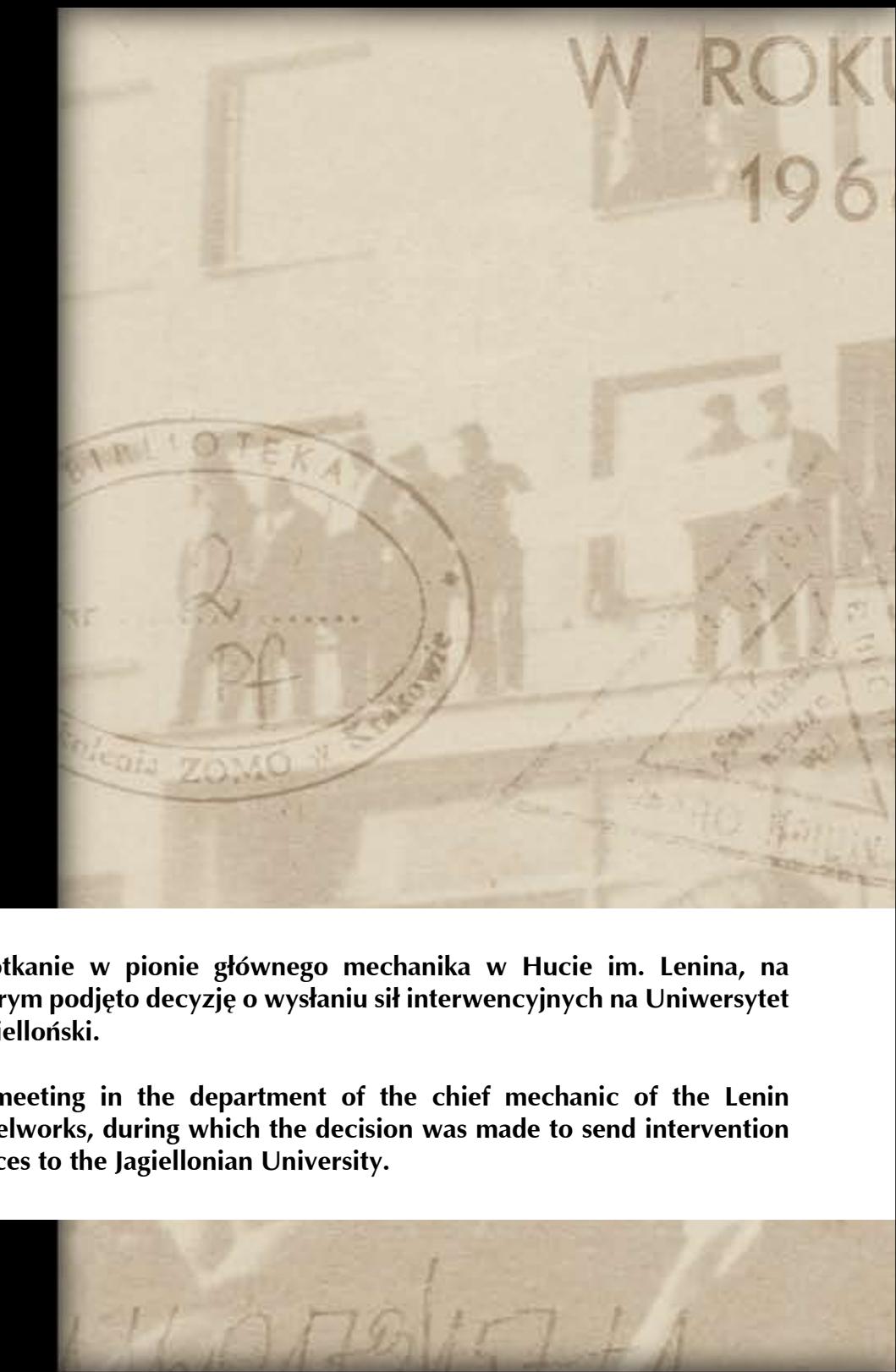
Ostrzeżenie Rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego Mieczysława Klimaszewskiego skierowane do studentów.

A warning from the Rector of the Jagiellonian University, Mieczysław Klimaszewski to the students.

Władza mobilizuje aktyw robotniczy — masowe zebrania w ówczesnej Hucie im. Lenina.

The authorities mobilize the activist workers. Mass meetings in the (then) Lenin Steelworks.

Spotkanie w pionie głównego mechanika w Hucie im. Lenina, na którym podjęto decyzję o wysłaniu sił interwencyjnych na Uniwersytet Jagielloński.

A meeting in the department of the chief mechanic of the Lenin Steelworks, during which the decision was made to send intervention forces to the Jagiellonian University.

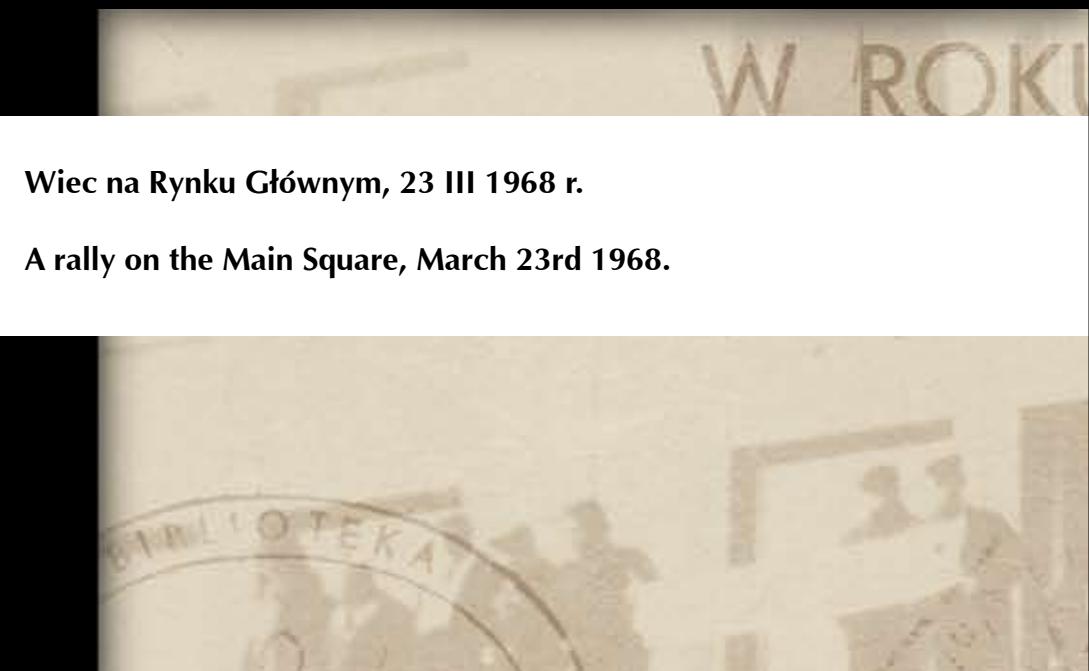
Pierwszy Sekretarz KW PZPR Czesław Domagała, przemawiający do uczestników wiecu na Rynku Głównym, 23 III 1968 r.

First Secretary of the Regional Committee of the Polish United Workers' Party, Czesław Domagała, addressing the participants of a rally on the Main Square, March 23rd 1968.

Wiec poparcia dla władz, 23 III 1968 r.

A rally in support of the authorities, March 23rd 1968.

Wiec na Rynku Głównym, 23 III 1968 r.

A rally on the Main Square, March 23rd 1968.

